

УДК 070(477.83/.86)''19'':[821.161.2(092)+821.161.2.09]''18/19''
DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.5.2/26>

Комариця М. М.

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника

Габор В. В.

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника

МИХАЙЛО КОЦЮБИНСЬКИЙ У ГАЛИЦЬКОМУ ПРЕСОВОМУ ПРОСТОРИ (ДО 160-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

У статті зібрано та досліджено пресовий контент таких галицьких часописів першої половини ХХ ст., як «Діло», «Життя і Знання», «Ілюстрована Україна», «Літературно-Науковий Вістник», «Назустріч», «Нові Шляхи», «Світ», що засвідчують пильну увагу до життя і творчості М. Коцюбинського. Розвідки, рецензії, некрологи, спогади авторства О. Грицяя, О. Грушевського, М. Євшана, А. Крушельницького, М. Рудницького, Е. Чикаленко та ін. своєрідно інтерпретували жанрово-стильові особливості прози письменника, простежували еволюцію його творчості в контексті тогочасного українського літературного процесу, місця у національному пантеоні, розкривали особливості характеру. Через аналіз публікацій простежено увагу авторів як до художньої специфіки прози письменника, так і до його світогляду та громадянської позиції. З'ясовано політичний контекст ситуації, коли творчість М. Коцюбинського була більш відомою у Галичині, аніж Наддніпрянщині: саме тут друкувалися його перші прозові твори, деякі з них увійшли до шкільних читанок. У підросійській Україні на той час Валуєвський циркуляр і Емський указ наклали табу на українське слово. Документальні свідчення про хід похорону, зафіксовані на шпальтах часописів, увиразнюють жорстку політичну цензуру російського імперського уряду, в якій змушена була жити та творити українська інтелігенція, адже переслідування не припинялися навіть після смерті. Виснувало, що потужний етнографічний пласт у творчості письменника екстраполював духовні традиції Криму, Бесарабії, Гуцульщини на ширші філософські та моральні обрії, а хронікальні матеріали, вміщені на шпальтах щоденника «Діло», інформували про хід похорону М. Коцюбинського, перші академічні вечори на його честь, спроби драматичної інтерпретації прозових текстів. До статті залучено релевантні різножанрові пресові матеріали, які формують цілісну картину сприйняття прози митця, розкривають творчі взаємозв'язки між у Галичині і Наддніпряниною, що існували, незважаючи на кордони імперії.

Ключові слова: Михайло Коцюбинський, галицька преса, літературний модернізм, критична рецензія.

Постановка проблеми. Дослідження сприйняття та оцінки творчості М. Коцюбинського в Галичині дає змогу простежити у хронологічній послідовності взаємозв'язок митець-критик крізь призму прижиттєвих рецензій, а згодом – некрологів, спогадів та ювілейних статей. Залучення різножанрового пресового контенту актуалізує в контексті 160-річчя від дня народження митця цілісну рецептивну картину. Творчість Михайла Коцюбинського була більш відомою у Галичині, аніж у Наддніпрянщині, адже його перші оповідання й повісті та рецензії на них опубліковані в галицьких часописах «Зоря», «Правда», «Дзвінок», «Життя і Слово», «Літературно-Науковий Вістник», деякі з них навіть увійшли до шкільних читанок. У підросійській Україні на той час діяли Валуєвський циркуляр і Емський указ, що

наклали табу на українське слово – лише після 1905 р. ці обмеження були скасовані. Аналіз публікацій і новизна. Творчість Михайла Коцюбинського досліджувалася переважно в контексті еволюції українського літературного процесу, творчих взаємозв'язків поміж письменниками, зокрема епістолярної спадщини, біографістики та бібліографії. Серед найновіших досліджень варто згадати монографії Ярослава Поліщука «І ката, і героя він любив. Михайло Коцюбинський. Літературний портрет» (2010), Юрія Кузнецова «Михайло Коцюбинський і класичний психоаналіз (елементи когнітивної поетики)» (2018), Людмили Дем'яненко «Взаємодія прийомів мистецтва у художній творчості М. Коцюбинського (живопис, музика, архітектура)» (2019), дисертаційні дослідження Оксани Левченко «Неороман-

тична поетика прози Михайла Коцюбинського» і Павла Регрута «Рецептивні моделі творчості Михайла Коцюбинського», ювілейний збірник наукових праць «Михайло Коцюбинський і український модернізм ХХ століття» (2015). У статті вперше зібрано та проаналізовано релевантний масив публікацій у львівській пресі першої третини ХХ ст., пов'язаних із життям та творчістю Михайла Коцюбинського його роллю в українському культурному просторі. Це рецензії, спогади, ювілейні статті, некрологи, хронікальні матеріали, що дають змогу всебічно висвітлити рецептивний аспект творчості М. Коцюбинського, специфіку її сприйняття на теренах Галичини.

Постановка завдання. *Мета статті* – виокремити та проаналізувати різножанровий пресовий контент галицьких газет і журналів, пов'язаний із життям і творчістю М. Коцюбинського, окреслити тематичні домінанти статей, рецензій, спогадів і некрологів для формування цілісної картини сприйняття творчості письменника. Об'єктом дослідження є публікації у часописах «Діло», «Життя і Знання», «Люстрована Україна», «Літературно-Науковий Вістник», «Назустріч», «Нові Шляхи», «Світ».

Виклад основного матеріалу. Співпраця Михайла Коцюбинського з галицькою пресою розпочалася у кінці ХІХ ст. із публікацій його оповідань на шпальтах часописів «Дзвінок», «Зоря», «Життя і Слово», «Літературно-Науковий Вістник» (далі – ЛНВ), і це був єдиний спосіб реалізувати себе як митця. Михайло Комаров, який підтримував Коцюбинського і тривалий час з ним листувався, наголошував на необхідності публікуватися у Галичині, бо колись все те повернеться на Велику Україну. Про визнання таланту митця свідчить факт, що оповідання «Для загального добра» здобуло в 1895 р. нагороду на конкурсі, оголошеному Науковим товариством імені Шевченка і редакцією журналу «Зоря» (лауреатами стали також Борис Грінченко й Осип Маковей).

Одна з перших рецензій, вміщених у «ЛНВ» 1900 р., належала перу Антона Крушельницького, який назвав М. Коцюбинського одним із кращих молодих новелістів. Він вже здобув популярність серед української читацької аудиторії, бо його твори «визначають ся, крім гарної мови, бистрою обсервациєю життя і тим неохобним тактом у мальованю побуту, що показує в авторі справжнього артиста» [11, с. 201]. У фокусі уваги критика – книга «В путях шайтана і інші оповідання»: почерговий аналіз оповідань із розкриттям їх змісту та психологічної мотивації вчинків

персонажів зачіпав водночас актуальні суспільні проблеми. Побіжно порушені тут і феміністичні мотиви, однак більшу увагу рецензент звернув на конфлікт між релігійним світоглядом і економічними відносинами, вбачаючи тенденцію до домінування громади над «людиною як одиницею», вираження через окремі характери й картини інтересів цілих верств.

Через два десятиліття А. Крушельницький повернувся до постаті М. Коцюбинського, відзначивши перш за все виразний вплив на його творчість Василя Стефаника, який «із своїх оповідань викинув зовсім т. зв. фабулу і замість неї приковує до своїх писань читача психологічним малюнком почувань людей, жажливістю їх переживань, сміливими поетичними образами (метафорами), своєрідними порівняннями» [12, с. 290]. Безфабульність, увага до внутрішнього сюжету, емоційна складова спонукали критика до висновку, що М. Коцюбинський відійшов від етнографізму і «побутовщини» попередників. Рецензент акцентував увагу на біографічних фактах – самоосвіті, боротьбі з економічними злиднями й політичними переслідуваннями, контроверсійних наслідках подорожі Гуцульщиною, що спричинила загострення серцевої недуги та прискорила смерть, однак подарувала світові безсмертні «Тіні забутих предків». Володимир Гнатюк, спостерігаючи, настільки ретельно письменник занотовує у Криворівні діалектизми, попросив його укласти для Наукового товариства імені Шевченка словник гуцульської говірки, однак той категорично відмовився, бо в словнику усі слова якось дивно перемішані, а в повісті такі поетичні шедеври як «флюяра» будуть стояти «поруч таких слів, як я сам собі виберу» [13, с. 6]. А. Крушельницький виділив у творчості М. Коцюбинського три доби. Перша – це час домінування реалізму, для другої характерна зміна стильового вектора в напрямі психологізму внаслідок ознайомлення з новою українською та західноєвропейською літературою, що однак, не перешкодило створити повість «Фата моргана» як глибокий соціальний малюнок. Третя доба інтерпретована як «творче інтермеццо», вершиною якої стали «Тіні забутих предків». З окресленими висновками перегукуються і основні тези іншої статті критика – «Тематика творчості Михайла Коцюбинського» в журналі «Нові Шляхи» 1929 р.

Олександр Грушевський теж саме зі В. Стефаником пов'язував стильові зміни в українській літературі. Він відзначив перш за все «етнографічне поширення круга літературних тем»

[4, с. 33] як особливість, характерну для модерного письменства загалом і творчості М. Коцюбинського зокрема в циклі публікацій «Сучасне українське письменство в його типових представниках» у «ЛНВ». І тут виявився елемент пророчості автора статті, бо саме пронизана духом національних традицій повість «Тіні забутих предків», що вийшла друком через три роки після розвідки О. Грушевського, стала найбільш упізнаваним твором письменника, здобувши згодом сценічну та кінематографічну версії. Режисерська інтерпретація Сергія Параджанова 1964 р. відкрила цей унікальний твір світовому глядачеві (в міжнародному прокаті «Wild Horses of Fire [Дикі коні вогню]»), а прем'єра фільму в Києві у вересні 1965 р. стала приводом для маніфестації протестів щодо незаконності репресій проти української інтелігенції. Увага О. Грушевського зосереджена на специфіці зображення Криму, його природи й мешканців, їх побуту та традицій. Однак етнографічне тло не було самоціллю: оповідання «Для загального добра», наприклад, критик трактував не тільки як яскравий малюнок румунського життя в Бесарабії, а й як болючу тему відносин між одиницею і загалом. Влучні назви характеризують не так жанрову специфіку, як стиль митця: оповідання «Аквареля», наприклад, «можно взагалі прикласти до кримських оповідань, бо в сих описах кримської природи читач всюди відчуває ту саму основну манеру малюнка» [4, с. 36]. Емансипаційні тенденції автор публікації інтерпретує у загальному руслі роздумів персонажів про право на свободу. У розвідці відзначено також продуману структуру творів, їх емоційне навантаження та строгу моральну парадигму.

Повість «Тіні забутих предків» небезпідставно вважають «лебединою піснею» М. Коцюбинського. Поки готувалася до друку рецензія на неї Миколи Євшана, письменник відійшов у засвіти, і це вплинуло на емоційну тональність публікації. Все ж критик зосередив вістря аналізу на взаєминах письменника зі своїми героями і власним внутрішнім світом. Окреслення психології художньої творчості митця в інтерпретації М. Євшана алегоричне: новели М. Коцюбинського, неначе витесані з одного шматка мармуру, а читання їх асоціюється зі сценою відкриття заслони з білого монумента: «Але в свою робітню нас артист не впускає, ніколи не починає варити страв вже тоді, коли як ми прийшли на пир, всякі приготування дискретно закриті перед нами» [6, с. 366]. Відхід митця спонукав до ширших узагальнень – як місця твору в українському літературному процесі, так

і місця письменника на літературному Олімпі. Бо коли вмирає такий талант – «ціла генерація молодих талантів лишається сиротами. Нема кому тоді стояти з боку і спокійно, безпристрасно дивитися на їх працю, нема кому бути ареопагом» [6, с. 365]. Моральне право на суддівство давали письменнику авторитет, літературний хист і вміння бути таким же безпристрасним до власної творчості, як і до творчості інших, що теж було особливим його талантом.

«Сумний Великдень» – саме так назвав Михайло Грушевський слово пам'яті про письменника в «ЛНВ»: «...Веселий великодний передзвін згучатиме різким контрастом з сумними настроями українського громадянства. Урвалося віщеє слово, спинилось гарячеє серце. Відлетів геній краси...» [3, с. 194]. 1913 р. виявився сповненим важкими втратами для нашої культури – Михайло Коцюбинський, Леся Українка, Михайло Комаров. Відомо, що Бог забирає найкращих, тому, мабуть, це сталося у час найбільшого свята. Жанрові некролога загалом властива «гострота спогаду», що спричиняє певне «перетікання чіткого мемуарного минулого часу у вільніший-нарисовий «теперішній» [9, с. 73].

Атмосферу, в якій формувався і зростав М. Коцюбинський, висвітлювала розвідка Миколи Хращевського «З дитячих років Михайла Коцюбинського (Барська доба в житті письменниковім)» у «Нових Шляхах», що ґрунтується на спогадах шкільних друзів і документальних свідченнях: майбутній письменник завжди знав на лекціях більше, ніж усі інші, був «зосереджений і серйозний не на свої літа» [20, с. 70]. Може тому вчитель його ніколи не карав, а може й тому, що він був сином поліцейського надзирателя – питання це, зрештою, риторичне. Стаття ілюстрована копіями наказів інспектора київського навчального округу Малиновського, що свідчать про важку атмосферу царської цензури в другій половині XIX ст. Очевидно, це частина розвідки М. Хращевського, яка вийшла окремою книгою п. н. «Михайло Коцюбинський під час свого навчання в Бару» (Вінниця, 1929).

Політичний тиск, в умовах якого намагалася жити й творити українська інтелігенція, засвідчував хід похорону письменника. Львівський щоденник «Діло» вмістив короткий репортаж про цю сумну подію в замітці «Похорон Михайла Коцюбинського», детальніше ж її висвітлила київська газета «Рада» в публікації «В останню дорогу...» (№ 88 за 1 травня). У похороні взяло участь понад три тисячі людей, за годину до процесії влада заборонила хорові місцевої Духовної семінарії відспі-

увати «письменника-мазепинця», але біля церкви організувався молодіжний хор із понад ста осіб під керівництвом дружини місцевого провідника дворянства. Духовенство поспішало, отримавши, очевидно, спеціальний наказ, а коли похід рушив до облюбованого ще за життя Коцюбинським місця його останнього спочинку, впала, як грім, заборона нести вінки перед домовиною. В одного з фотографів навіть вирвали з апарату пластину. Редакція «Діла» опублікувала лист, висланий товариством «Просвіта» до Чернігова. Текст його пронизаний метафорами, як і твори письменника, адже сумна звістка «сивими хмарами покотила ся берегами Дністра, Прута і Сяну, закриваючи блакітні гори, заступаючи сьвітло сонця – заувивним плачем трембіт заголосила в зелених верхах так дорогої серцю Покійника Гуцулії» [8, с. 3]. Він мав дар глибоко заглянути в таємниці природи й закутки людської душі, був найбільшим тогочасним артистом «слова і форми».

Домінантною рисою творчості М. Коцюбинського назвав М. Грушевський у згаданому некролозі естетизм з інтенсивною «етичною закраскою», виток якої вбачав в українському народному етосі, з одного боку, та в народницькій течії українського письменства, з іншого. Володимир Леонтович універсалізував естетизм митця, позбавлений дидактичності, безсторонній, що ніколи не нагадував присуд мораліста чи політика. Етичне ж було для нього категорією не тільки митця, а й громадянина, свідчення чого – відомі з листів факти відмови від спокусливих пропозицій нечуваних гонорарів російських редакцій за те, щоб друкувати твори спочатку російською мовою або хоча б одночасно україномовний та російськомовний варіанти. Але М. Коцюбинський не міг відібрати у свого й без того пограбованого народу частину власної слави. Василь Пачовський теж не без гіркоти визнавав: для написання своєї «легенди століть» (йдеться про містичний епос «Золоті Ворота») я жертвував молодість, кар'єру, родину та славу, що за доносимами задрісних земляків «перекладали мені чужинці словом: “Pisz pan po polsku [Пишіть, пане, по-польськи]”» [15, с. 154]. Принциповість М. Коцюбинського в національному питанні відзначив і Василь Сімович, вражений на відкритті пам'ятника Іванові Котляревському в Полтаві скромністю і громадянською мужністю письменника, якого привітав від імені буковинської молоді. Він скромно сидів у куточку «із розясненим трохи чолом, бож йому одному довело ся довести до кінця українську промову від Чернігівців на сьвяті Котляревського» [18, с. 1].

Остап Грицай у статті «Коцюбинський як артист», опублікованій в «Ілюстрованій Україні», звернув увагу і на відхід письменника від побутової тематики, і на зміну центральних образів митця. Традиційно героєм художньої літератури був селянин, і ми «вчили ся все невибагливим хлопським розумом дивити на сьвіт – тому ми все ще не витворили штуки, деб інтелігент вже раз справді прийшов до слова і штуки, якاب не пацькала вічно над голодним хлопом, а вдоволяла духові потреби інтелігента» [2, с. 2]. Детальніше критик розглянув ідейно-стильову еволюцію митця на різних етапах творчості, емансипаційні тенденції, зауважуючи принагідно, що будь-яка українська сільська дівчина чи панночка має багато спільного з татаркою Емене – репрезентанкою самотніх душ. Критик системно протиставляв у процесі аналізу різних творів «внутрішньому овиду малюнка» зовнішні події й образи. Подібно як і М. Рудницького, його більше захоплює маєстатичний малюнок природи «Intermezzo» та нечувана глибина трагізму оповідання «Що записано в книзі життя», що перегукується сюжетом однієї з новел Гі де Мопассана.

Свої спомини про М. Коцюбинського опублікувала донька відомого мецената Вікторія Чикаленко: у них і про перші враження від прочитаних на сторінках дитячих часописів оповідань письменника, і про епізодичні зустрічі, під час яких вражала «краса його лиця, благородна постать, привітлива, гарна мова та щира проста поведінка» [21, с. 168], і про дружнє спілкування на о. Капрі в 1912 р. В. Чикаленко відзначила сплав письменницького й малярського талантів, відчуття музики, що пронизує природу, в прозовому доробку Коцюбинського. Перебування в Італії підтвердило ці спостереження: письменник час від часу витягав альбом для замальовок, водночас зацікавився планами Вікторії заснувати видавництво для видання українських перекладів із західноєвропейської літератури, познайомив із родиною Максима Горького, в якого мешкав.

Редакція «ЛНВ» вмістила також статтю Максима Горького про М. Коцюбинського мовою оригіналу та в перекладі українською. Вона побудована на уривках спогадів і листування з українським письменником, цілісності ж їй надає ідея духовного паломництва змученого хворобою емігранта на батьківщину. Земні мандрівки письменник сприймав філософськи у просторовому й часовому вимірах: йому було властиве розуміння життєвого колообігу, або ж поезія невпинної зміни форм, коли процес вмирання стає вод-

ночас початком народження нового, бо «тільки на терезах смерті зважуєть ся вага життя» [5, с. 396]. Ці слова, сказані Коцюбинським з приводу смерті Льва Толстого, не менше стосуються його самого. Питання взаємин українського й російського митців побіжно дискутувалося у рецензії Дмитра Козія на книгу «М. Горький та М. Коцюбинський. Спомини, листи» (Харків, 1928), упорядковану І. Айзенштоком, що містила, окрім цитованої статті, епістолярій письменників. Хоч Горький і збагнув психіку Коцюбинського, його зусилля до психологічного поглиблення, любов до природи та «поезію вмирання» як зміну форм, однак, на думку Д. Козія, «російські прихильники нашого письменника навряд чи розуміли, що та любов – це не була проста етнографічна привязаність, а... “кривава в серці рана”» [10, с. 166], за висловом Івана Франка.

Ця рана підточувала життя майстра слова. Художник Михайло Жук, у майстерні якого любив бувати М. Коцюбинський, відвідав перед смертю давнього приятеля на прохання сина Юрія, щоб підписати разом з Іллею Шрагом духівницю. Важкий стогін з сусідньої кімнати був «такий несподіваний, болісний і жахливий, що коли настала тиша, – згадував М. Жук, – то я спинив ся, наче біля провалля» [7, с. 226]. Художник присвятив свій спогад «Погасле світло: Незабутньої пам'яті М. М. Коцюбинського» дружині покійного, підкресливши власне розуміння естетики людських взаємин.

Письменник часто скаржився друзям, що державна служба забирає у нього час, який він міг би присвятити творчості та шукав спосіб забезпечити «бодай талановитішим» митцям можливість присвятити себе цілком літературі, а не «заробляти на шматок хліба». М. Коцюбинський, як свідчать його листи, незважаючи схвальні відгуки критики, часто був невдоволений написаним, надміру самокритичним і вимогливим до себе. Однак, далеко не все висловлене, зауважував Михайло Слабошпицький у романі «Що записано в книгу життя...», варто брати на віру й сприймати буквально, репліки про тяжку земську службу іноді були своєрідним ритуалом. Ярослав Голобородько у рецензії на згадану книгу, торкаючись природи психологічного конфлікту митець/соціум, відзначав, що порівняно з офісними вимогами ХХІ ст. ритм роботи у земстві можна назвати необов'язковим. Тож варто враховувати суперечність психологічної фактури митця: з одного боку, він не міг існувати й реалізовуватися без «соціумного чинника», з другого – потребував стану

вільного художника, «якому могла видаватися травматичною сама лише думка про необхідність хоча би періодичного виконання своїх службових обов'язків» [1]. Цей контекст важливий для інтерпретації публікації «Турбота М. Коцюбинського за розвиток української літератури», вміщеної у двотижневику «Назустріч» 1936 р. Вона ознайомлювала галицьких читачів із «Проектом організації прихильників української літератури» М. Коцюбинського, викладеного в листі до Михайла Мочульського 1905 р. Це питання стосувалося суспільного статусу українських митців, який Михайло Рудницький назве неможливістю «жити з пера». Редакція додавала, що на розвиток літератури впливали також «брак національної свідомости, цензурні обставини, брак української преси» [19, с. 4].

М. Рудницький неодноразово звертався до постаті Коцюбинського. На шпальтах «Діла» побачила світ стаття «Поет у змаганні з прозою. У 15-ліття смерті Коцюбинського». На гадку автора, хоч письменник і не любив примітивності, гучних вивісок і натовпу, бо був «поетом із складною душею сучасного інтелігента» [17, с. 3], все ж для доброї статті про нього потрібно не менше часу, аніж він потребував для своїх непересічних творів. Критик полемізував із висновками теоретиків літератури загалом і А. Крушельницького зокрема щодо еволюції літературних стилів та ставив риторичне провокативне питання: якщо шлях від реалізму до імпресіонізму вважати типовим, то як тоді з логікою співвідношення між молодими поетами, що не бачать світу за своїми почуваннями, і досвідченими творцями епічних картин: може автори вільних від суб'єктивізму епічних картин «переплутали свої ролі»? [17, с. 3]. Хоч тут очевидне змішування понять «стиль» і «жанр». Письменник, твердив автор статті, шукав перехід від «світу рідної літератури» до «чужинної творчости», його праця у творчій лабораторії була настільки ретельною, що видавці публікували практично без змін усе, що він написав. Вісь його життєвого конфлікту пролягала через боротьбу поетичної душі з жанром прози, з одного боку, й митця-життєлюбця з невиліковною хворобою – з іншого, він не погорджував життям, не шукав у смерті рятунку, а будучи закоханим у всі барви земного світу відчував гіркоту прощання з життєвими радощами.

М. Рудницький неодноразово твердив, що ювілейні промови вбивають живий текст митців, зокрема в контексті Шевченкових і Франкових ювілеїв. Тож не випадково в есе «Непризнаний

Коцюбинський» резюмував, що форми офіційного вшанування письменника «заморожують подих безпосередніх взаємин» [16, с. 2]. Все ж більшість пресових публікацій були такі ювілейними. «Intermezzo» критик ставить значно вище, аніж повісті «Фата моргана» чи «Тіні забутих предків», і навіть припускає, що такий твір про Гуцульщину могла б написати і Ольга Кобилянська. Бо хіба ж хтось думає про цінність зафіксованих гуцульських слів і зворотів, читаючи Юрія Федьковича, Василя Стефаника або Марка Черемшину? Тут Рудницький всупереч власним теоретичним деклараціям проігнорував глибокий психологізм персонажів, відзначивши лише сюжет і етнографічний колорит. Зрештою, якби мова твору не мала значення, то радянські видавництва не адаптували б її до своїх ідеологічних вимог, а в добу незалежності України не перевидавалися б твори багатьох письменників саме в авторській редакції.

М. Коцюбинський не встиг відсвяткувати навіть 25-літній ювілей своєї творчості, але твори його вже за життя були відомими чужоземним читачам у перекладах німецькою, польською, російською, чеською та шведською мовами. Вже відразу по смерті в Галичині організувалися літературні вечори з метою вшанувати пам'ять видатного письменника. Перший такий вечір «в австрійській Україні» організувала «Академічна громада» у Львові в червні 1913 р. У програмі урочистостей була доповідь літературознавця Остапа Грицяя, декламування творів митця, гра на фортепіано та хоровий спів. Редакція «Діла» висловила сподівання в замітці «Святочний вечір в пам'ять Михайла Коцюбинського», що цей вечір не буде єдиним, й інші товариства теж постараються ближче познайомити своїх членів із творчістю визначного письменника. Раніше, 30 квітня,

подібний вечір влаштували українці на Зеленому Клині в Харбині. На шпальтах «Діла» також була інформація про лист Олексія Новицького з Петербурга («По смерті М. Коцюбинського»), в якому йшлося про необхідність фінансової допомоги родині письменника. Низку матеріалів, присвячених М. Коцюбинському, можна знайти на шпальтах інших галицьких часописів 20–30-х рр. ХХ ст., зокрема молодіжних журналів «Каменярі», «Наше Життя», «Хліборобська Молодь». Цікаві відомості містить журнал-додаток «Масовий Театр»: в межах рубрики «По наших драмгуртках» розповідаючи про постановку п'єси «Фата Моргана» за однойменною повістю.

Висновки. Дослідження пресового контенту галицьких часописів «Діло», «Життя і Знання», «Ілюстрована Україна», «Літературно-Науковий Вістник», «Назустріч», «Нові Шляхи», «Світ» засвідчує пильну увагу до життя і творчості М. Коцюбинського. Статті, рецензії, некрологи авторства О. Грицяя, О. Грушевського, М. Євшана, А. Крушельницького, М. Рудницького та ін. своєрідно інтерпретували жанрово-стильові особливості прози письменника, простежували еволюцію його творчості в контексті української літератури, місця митця у національному пантеоні. Аналіз цих публікацій засвідчує політичну незаангажованість авторів, їх увагу не тільки до художньої специфіки прози письменника, але і його світогляду та громадянської позиції. Хронікальні матеріали, вміщені на шпальтах щоденника «Діло», інформували про хід похорону, перші академічні вечори на його честь, спроби драматичної інтепретації прозових текстів. Залучення різножанрового пресового контенту, що формує цілісну рецептивну картину творчості М. Коцюбинського, актуальне в контексті святкування 160-річчя від дня народження митця.

Список літератури:

1. Голобородько Я. Михайло Коцюбинський: потаємні психологічні файли. Дзеркало Тижня. 2013. № 28. 9 серп.
2. Грицай О. Коцюбинський як артист. Ілюстрована Україна. 1913. Ч. 12. С. 2–6.
3. Грушевський М. Сумний Великдень. Літературно-Науковий Вістник. 1913. Т. 63. Кн. 5. С. 194–198.
4. Грушевський О. Сучасне українське письменство в його типових представниках. Михайло Коцюбинський. Літературно-Науковий Вістник. 1908. Т. 63. Кн. 7. С. 33–40.
5. Горький М. М. М. Коцюбинський. Літературно-Науковий Вістник. 1913. Т. 63. Кн. 6. С. 385–396.
6. Євшан М. Літературні замітки. «Тіні забутих предків». Літературно-Науковий Вістник. 1913. Т. 63. Кн. 5. С. 364–368.
7. Жук М. Погасле світло. Незабутньої пам'яті М. М. Коцюбинського. Літературно-Науковий Вістник. 1913. Т. 63. Кн. 5. С. 220–228.
8. З приводу смерті Мих. Коцюбинського... Діло. 1913. Ч. 99. С. 3.
9. Казакова Т. В. Поетика жанру некролога. Наукові записки інституту журналістики. Т. 11. Київ: Вид-во КНУ ім. Т. Шевченка, 2003. С. 73–76.

10. Козій Д. М. Горький та М. Коцюбинський. Спомини, листи / упоряд. І. Айзеншток. Харків, 1928. Вид. Інституту Т. Шевченка. Ст. 60. [Рецензія]. Нові Шляхи. 1929. Ч. 5. С. 166.
11. Крушельницький А. Рец. на кн. «В путях шайтана і інші оповідання». Літературно-Науковий Вістник. 1900. Т. 9. Кн. 3. С. 201–206.
12. Крушельницький А. Памяті Михайла Коцюбинського. Життя і Знання. 1928. Ч. 10/11. С. 289–291.
13. Летіло 40 сорок. Назустріч. 1935. Ч. 4. С. 6.
14. Михайло Коцюбинський і український модернізм ХХ століття: зб. наук. пр. Вінниця: Планер, 2015. 419 с. (Серія «ХХ століття: від модерності до традиції»; вип. 4).
15. Пачовський В. Моя сповідь. Дзвони. 1934. Ч. 4. С. 154–161.
16. Рудницький М. Непризнаний Коцюбинський. Світ. 1928. лип. Ч. 13/14. С. 2.
17. Рудницький М. Поет у змаганні з прозою. У 15-ліття смерті Коцюбинського. Діло. 1928. Ч. 101. С. 3–4.
18. Сімович В. †Михайло Коцюбинський. Україна. Чернівці. 1913. Ч. 19. С. 1.
19. Турбота М. Коцюбинського за розвиток української літератури. Назустріч. 1936. Ч. 19. С. 4.
20. Хращевський М. З дитячих років Михайла Коцюбинського (Барська доба в житті письменниковім). Нові Шляхи. 1929. Т. 3. С. 65–71.
21. Чикаленко В. Спогади про Михайла Коцюбинського. Літературно-Науковий Вістник. 1917. Т. 67. Кн. 2/3. С. 168–178.

Komarytsia M. M., Habor V. V. MYKHAILO KOTSIUBYNSKYI IN THE GALICIAN PRESS ENVIRONMENT (ON THE 160TH ANNIVERSARY OF HIS BIRTH)

The article brings together and analyzes the press content of such Galician periodicals from the first half of the 20th century as «Dilo», «Zhyttia i Znannia», «Ilustrovana Ukraina», «Literaturno-Naukovyi Vistnyk», «Nazustrich», «Novi Shlyakhy», and «Svit», which attest to a keen attention to the life and work of M. Kotsiubynskyi. Studies, reviews, obituaries, and memoirs by O. Hrytsai, O. Hrushevskyi, M. Yevshan, A. Krushelnytskyi, M. Rudnytskyi, E. Chykalenko, and others interpreted the genre and stylistic features of the writer's prose, traced the evolution of his work in the context of the contemporary Ukrainian literary process, his place in the national pantheon, and presented aspects of his character. An analysis of the publications shows the authors' attention to the artistic specificity of the writer's prose, his worldview and civic position. The article elaborates on the political context of the situation when M. Kotsiubynskyi's works were more widely known in Galicia than in Dnieper Ukraine because his first prose works were published there, and some of them were even included in the school program. At that time, in the Dnieper Ukraine, the Valuev Circular and the Ems Ukase were in effect, imposing a ban on the Ukrainian language. Documented memories of the funeral course, recorded in the pages of periodicals, highlight the harsh political censorship of the Russian imperial government, under which Ukrainian intellectuals had to live and work, censorship that did not cease even after the writer's death. It is found that a significant ethnographic layer in the writer's legacy extrapolated the spiritual traditions of Crimea, Bessarabia, and Hutsulshchyna onto broader philosophical and moral horizons. Chronicle materials published in the «Dilo» newspaper informed about M. Kotsiubynskyi's funeral course, the first academic evenings in his honour, and attempts at dramatic interpretation of his prose texts. The article involves relevant press content of different genres, which make up a comprehensive picture of the perception of the artist's prose, demonstrating the creative connections between Galicia and the Dnieper region that existed despite the imperial borders.

Key words: Mykhailo Kotsiubynskyi, Galician press, literary modernism, critical reception.